

Gürcü Kaynaklarına Göre Şehzade Selim'in Gürcistan'a Yaptığı Sefer

Mirian Makharadze*

Giriş

II. Sultan Mehmed tarafından Konstantinye zaptedildikten sonra Gürcistan Osmanlıların nüfuz sahası haline gelmiştir. 1454 yılında II. Mehmed tarafından Sohum'e ara sefer gerçekleştirilmiştir¹. Aslında söz konusu sefer, Sohum'da bulunan Cenevizlere ait ticari tesislere karşı gerçekleştirilmişse de Osmanlıların Gürcistan'a yaptıkları seferlerin başlangıcı olarak sayılmaktadır². 1461 yılında Trabzon'u aldıktan sonra Osmanlılar Gürcistan topraklarına bir ara sefer daha gerçekleştirdiler³. II. Mehmet'in hüküm sürdüğü son yıllarda Şehzade Bayezid Gürcülere ait üç kaleye saldırdı⁴. Osmanlıların Gürcistan'a yönelik gittikçe artan ilgisinin temeli, şehzadelik döneminde sınırları Gürcistan'a yakın bulunan

* Associated Professor, Tbilisi Devlet Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Tiflis/GÜRCİSTAN, mirian.makharadze@tsu.ge

1 Mirian Makharadze, *Sakartvelo-Osmaletis urtertobebi XV saukuneşi*, Tbilisi 2005, s. 130-146; Mirian Makharadze, "Osmanlıların XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Gürcistan'a Gerçekleştirdikleri Ara Seferleri", *XV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 11-15 Eylül 2006, C II, Ankara 2010, s. 365-367.

2 Vakhusti Batonişvili'nin kaynaklarına göre Osmanlılar I. Orhan döneminde de Gürcistan topraklarına saldırmışlardır. Söz konusu olay anılan kaynaktaki şu şekilde anlatılmaktadır: "*Ondan sonra Rum Sultanı Orhan Klarjeti'ye geldi ve çevresini zaptetti. Kral Giorgi bunu öğrenir öğrenmez Sultana barış yapmayı teklif etti. Sultan bu teklifi kabul etmedi. Kral hücum etti ve Tanrının yardımıyla kazandı, birçok Türk'ü öldürdü. Sultan ordusuyla birlikte kaçmak zorunda kaldı.*" Bk. Vakhusti Batonişvili, "Agtsera Samefosa Sakartvelosa", haz. S. Khauçişvili, *Kartlis Tskhovreba IV*, s. 259. Kaynağa göre Gürcistan Rum Tarafından bu durumda Anadolu tarafından saldırılmıştır. Vakhusti eseri üzerine çalışırken Anadolu'da Osmanlılar hüküm sürüyordu. Tarihlerin Orhan'ın saltanat dönemine denk geldiği için ünlü Gürcü bilimadamı Gürcistan'a gelenleri Osmanlıları ve hükümdarı Orhan'ı zannetmiştir. Kaynak doğrultusunda sefer 1338 yılında gerçekleştirilmiştir. Anılan tarihte ise Gürcistan'a sefer Anadolu'da bulunan Azerbaycan Hükümdarı Hasan Küçük tarafından yapılmıştır. Bk. Mirian Makharadze, "Orhan Gazi Gürcistan'a Sefer Düzenledi Mi?", *Uluslararası Türk-Gürcü İlişkileri Sempozyumu, 23-24 Kasım Trabzon 2017*; Mirian Makharadze, "Osmanlı Mbrdzaneblis Orhanis Sakartveloşi Laşkrobis Sakitxisatvis", *Tamar Gamsakhurdia 70*, Tbilisi 2007, s. 167-170.

3 Mirian Makharadze, *Sakartveloze Osmaletis 1461 Tslis Tavdaskmisa Da Tarhigoristanis Şesaxeb`*, *TSU Şromebi*, C 361, Tbilisi 2004, s. 346-357; Mirian Makharadze, "Tahtigoristan Üzere", *CIEPO XVII. Sempozyumu Bildirdileri 18-23 Eylül 2006*, Trabzon 2011, s. 485-487.

4 Mirian Makharadze, "1479 Tslis Osmaletis Şemoseva Sakartveloşi", *Shota Meshkia 90*, Tbilisi, 2006, s. 151-158.

Trabzon Valisi I. Selim tarafından atılmıştır. Belirtilmesi gerekir ki, Safevi Devleti'nin kurulması nedeniyle Selim, önce şehzade daha sonra Sultan olarak İran'ın nüfuzunu azaltmak için elinden geleni yapıyordu.

Buna rağmen Osmanlı tarihçileri tarafından Selim'in saltanat dönemine nazaran şehzadelik dönemine daha az ilgi gösterilmiştir. Şehzade Selim'in Gürcistan'a yaptığı sefere ilişkin bilgiler, Solakzâde, Celalzâde, Koca Hüseyin, Gelibolu Mustafa Âlî, Âl-i Osman ve diğer tarihçilerin kaynakları arasında yer almaktadır.

Osmanlı tarihçilerinin yanı sıra Şehzade Selim'in Gürcistan'a yaptığı sefere ilişkin bilgilere Gürcü kaynaklarında da rastlanmaktadır. Anılar sefere ilişkin bilgiler gerek değişik kroniklerde ve dipnotlarda gerekse de Vakhushti Batonishvili'nin kaynaklarında ve Gürcistan Tarihi Kronikleri'nin üçüncü kitabında yer almaktadır.

Kroniklerde yer alan olayları yıllarına göre takip edelim:

“1508 senesinde Kral Aleksandre Gori'yi aldı. Aynı senenin Kasım ayında tatarlar gelip Kutaisi'yi yaktılar”. Söz konusu dönemdeki başka kroniklerde de benzer olaylardan bahsedilmektedir. Ancak söz konusu olayların hangi ayda meydana geldiği belirtilmemektedir.

1509 yılındaki kronik daha ayrıntılıdır. Anılan kronikteki bilgiye göre Kral Aleksandre Gori'ye ağustos ayında sefer yapmış ve Selim'in Kasım ayında Kutaisi'ye gelince Gori'de bulunuyormuş. “1509 yılında Bagrat oğlu Aleksandre ağustos ayında Gori'yi aldı. Aynı yılda Tatarlar Kutaisi'ye geldiler ve Büyük Gelati Manastırı'nı tamamen yaktılar. Diğer kiliseleri ve kaleleri alamadılar ancak çok sayıda esir götürdüler. Bu olay kasım ayında meydana geldi.

1510 tarihli dört Gürcü kroniğinde aynı bilgi yer almaktadır; “1510 yılının Kasım ayında buraya tatarlar geldiler ve Kutaisi ile Gelati'yi ateşe verdiler”.

1510 tarihli kronikte olduğu gibi 1512 tarihli altı kronikten birisinde aynı olaydan bahsedilmektedir. Diğer beş kronikte ise Selim Sultan olarak anılmaktadır; “1512 yılında Hünkâr Kütaişi ile Gelati'yi yaktı”⁵.

Vakhushti Batonishvili 1512 yılının Selim'in Gürcistan'a geliş tarihi olduğunu düşünmektedir. Söz konusu olaydan Vakhushti gerek “*İmereti Tarihi*” isimli eserinde gerekse “*Samtskhe-klarjeti Tarihi*” isimli eserinde bahsetmektedir. İmereti Tarihi'nde Vakhushti şu bilgiyi vermektedir; “1512 yılında Kral II. Bagrat'ın hüküm sürdüğü dönemde Sultan Selim'in Spaspeti (Komutan) birçok askerle birlikte Samtskhe'ye geldi.

5 *Kronikebi Da Skva Masala Sakartvelos İstoriisa Da Mtserlobisa*, Şekrebili Kronologurad Datskobili Da Agsnili Tedo Jordaniias Mier (1213-1700), C II, Tbilisi 1897, s. 326-331.

Onu Atabag Mzeçabuk karşıladı ve Persati üzerinden geçerek İmereti'ye getirdi. Kral Bagrat buna mâni olmadı. İmerlerle beraber oradan ayrıldı. Gelen Osmanlılar Kütaiisi'yi ve Gelati'yi yaktdılar. Daha sonra kalanları katlettiler, her şeyi mahvettiler ve geldikleri yoldan geri döndüler. Osmanlılar gittikten sonra Kral Bagrat İmerlerle beraber geri döndü"⁶. Samtskhe Tarihinde Vakhushti seraskerin Samtskhe'ye gelişini ve Mzeçabuk'un kendisine itaati konusunda şu bilgiyi vermektedir; "1512 yılında Serasker Süleyman Saatabago'ya geldi. Mzeçabuk askerleri ve halkı kalelere yerleştirdi, kendisi ise Mesklerin tavsiyesi üzerine Serasker yanına gitti. Serasker Mzeçabuk'u büyük şerefle kabul etti ve askerleri için yemek ve İmereti'ye kadar refakat etmesini talep etti. Mzeçabuk bu talebi yerine getirdi ve seraskeri İmereti'ye götürdü"⁷.

Kartlis Tskovreba'nin birinci metninde Osmanlıların 1514 yılında geldikleri belirtilmektedir; "Bu yılda Hünkâr Spaspeti büyük ordusuyla birlikte Gürcistan'a gönderdi ve Osmanlılar Samtskhe'yi yakıp yaktdılar. Sonra İmereti'ye gelerek Kütaiisi ile Gelati'yi yaktdılar. Birçok esir ve ganimet aldılar. Bagrat bunu engelleyemedi ve olay yerinden ayrıldı. Osmanlar gittikten sonra Bagrat geri geldi ve İmereti'de hüküm sürmeye devam etti"⁸. Gördüğümüz gibi Gürcü kroniklerinde hemen hemen aynı olay anlatılmaktadır. Sadece yıllar ve Gürcü krallarının isimleri arasında farklılık gözlenmektedir. Vakhushti Batonishvili Osmanlıların 1512 yılında Gürcistan'a geldiğini belirtmektedir. Ancak 1509 yılında İmereti Kralı Aleksandre tarafından Gori alınırken Çihlerin Kütaiisi'ye geldiğini ve Gelati'yi ateşe verdiğini anlatmaktadır; "Kral Aleksandre askerleri topladı, Kartli'ye gitti ve (1509) Gori'yi alarak Kartli'yi zaptetmeye başladı. Kimse kendisine karşı çıkmadı. Zira Kral David sessiz sakin kişiydi. Tam bu senede Çihler İmereti'ye saldırdılar ve tamamen yakıp yaktdılar. Kartli'de bulunan Aleksandre bunu öğrenip öğrenmez Çihlerden kurtarmak için İmereti'ye doğru yola çıktı. Ancak Çihlere yetişmedi"⁹. Kartli "Kralların Hıyatı" isimli eserinde Vakhushti aynı olayı anlatmaktadır; "1509 yılında İmereti Kralı Aleksandre Gori'ye geldi. Kral Davad Aleksandre ile savaşmak istemedi. Alksandre Gori'yi aldı ve bu sırada kendisine İmereti'nin Çihler tarafından saldırıldığını bildirdiler. Bu nedenle Kral Aleksandre İmereti'ye döndü. Ondan sonra Kral David Gori'yi geri aldı"¹⁰. Demek Vakhushti aynı olaydan bahsetmektedir. Ancak diğer kroniklerdeki bilgilerin aksine Osmanlılardan değil Çihlerden söz etmektedir. Çihlerin kimliğini tespit etmeye çalışan Mari Brosset'in görüşüne göre Çihler Cikler olabilir¹¹. Ancak İvane Javakhishvili Çihler

6 Vakhuşti, s. 810.

7 Vakhuşti, s 711.

8 "Kartlis Tskhovrebis Pirveli Teksti", haz. S. Khaukçişvili, *Kartlis Tskhovreba*, C II, s. 350.

9 Vakuşti, s. 809.

10 Vakhuşti, s. 809.

11 *Histoire de la Georgie, Depuis l'antiquite jusqu'au XIXe siecle*, traduite Du Georgien par M.Brosset, C III, St.,-Petersbourg 1856, s. 18.

ile Osmanlıların aynı millet olduğunu düşünmektedir¹². Çihler konusunda ayrı araştırma yapan Aleksandre Abdaladze, Ermeni kaynaklarında Çihlerin yani Çitahların Osmanlılarla özdeşleştirildiğini ve bu kelimenin yağmacı ve isyankâr anlamına geldiğini belirtmektedir¹³. Yukarıda belirtilenlerden anlaşıldığı üzere Vakhushti'nin dile getirdiği Çihler aslında Osmanlılardır.

Gürcü Kroniklerine Göre Selim Kaç Defa ve Ne Zaman Gürcistan'a Geldi?

Gördüğümüz gibi Gürcü kaynaklarına göre Osmanlılar Gürcistan'a çeşitli krallar döneminde gelmişlerdir. Selim'in unvanı da değişik şekillerde belirtilmektedir. Bir kaynakta Selim “*şehzade*” olarak diğer kaynakta “*sultan*” olarak anılmaktadır. Ancak söz konusu istila olayı hemen hemen aynı şekilde tasvir edilmektedir. Sultan Selim'in Gürcistan'a gelişi belli bir derecede abartılmıştır. Bilindiği üzere Selim 1512 yılında sultan oldu. 1514 yılında Çaldıran Savaşı'na daha sonra ise Suriye ile Mısırı zapt etmek amacıyla gerçekleştirilen seferlere katılıyordu. Doğuda gerçekleştirilen seferlerden sonra Selim İstanbul'a döndü ve Avrupa seferleri için hazırlanıyordu. Ancak 1520 yılında Selim vefat etti ve Avrupa'nın zapt etme işini oğlu Süleyman devam etmiştir. Sultan olduktan sonra Selim Gürcistan'a sefer yaptıysa söz konusu seferi 1512-1514 yılları arasında gerçekleştirmiş olması lazım. Ancak hiçbir Osmanlı kaynağında, söz konusu dönemde Osmanlıların Gürcistan'a sefer yaptıklarına ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Topkapı Sarayı Arşivi'ndeki Ağustos 1515 tarihli ve 8277 numaralı belgede, Sultan Selim'in Sinan Paşa'ya orduyu toplayıp Gürcistan'a sefer yapmayı emrettiğine dair bilgiye rastlanmaktadır¹⁴. Ancak söz konusu sefer gerçekleştirilmemiştir. İtalyan kaynaklarındaki bilgiler de çelişkilidir. Bazı kaynaklarda, Safevi Devleti'ne karşı sefer yapılması için toplanmış orduya 13000-14000 Gürcü askerinin katıldığı belirtilmektedir. Ancak diğer kaynakta, Gürcü birliklerinin Tebriz'den dönmekte olan Selim'in ordusuna saldırdığı belirtilmektedir¹⁵. Bu bağlamda, Selim'in sultan iken Gürcistan'a sefer yapmış olduğuna ilişkin ihtimal çok azdır. Söz konusu seferin Selim'in şehzadelik dönemine denk geldiğini düşünmekteyiz.

12 İvane Javakhişvili, *Kartveli Eris İstoria*, C IV, Tbilisi 1967, s. 210.

13 Aleksandre Abdaladze, “Çitakta Vinaobistvis”, *Matsne 1*, Tbilisi 1977, s. 73-75.

14 Tsitsana Abuladze, *Turkuli Tskaroebi XVI saukunis I Meotxedis Samtke-Saatabagos İstopusatvis*, Tbilisi 1983, s. 9-10; Selahattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969, s. 122.

15 Eldar Mamistvlishvili, “İtaliel Migzaurta Tsnobebi XVI Saukunis Dasawkisis İnan-Sakartvelos Urtiertobis Şesaxebe”, *Evropis Küeknebis İstortis Problemebi*, Tbilisi 1975, s. 155-157.

Şehzadelik döneminde Selim'in Gürcistan'a geldiğine dair bilgiler birçok Osmanlı tarihçisi tarafından verilmektedir. Ancak XVI. yüzyıl tarihçilerinden sadece Gelibolu Mustafa Âlî söz konusu seferin güzergahı konusunda, tarihçi Kemal Paşazade ise anılan seferin tarihine ilişkin bilgi vermektedir. Gelibolu Mustafa Âlî Selim'in Gürcistan'a yaptığı sefer konusunda şu bilgiyi vermektedir; “*Sâbıkaa Mısır fâtihi merhûm Sultân Selim Han, şehzâdeliği hâlinde, leşker çeküp Kütatis dârü'l-melikine varmışdır. Kiniselerin yakup, canlarına ot tikup mîkdârların bidürmekle; arz-ı ubûdiyyetleri müyesser ve mukadder olmuşdur. Anlar ol zamanda rıbka-ı mutabâ'ata garden-nihade olmağın, haracaları afovulunmuşdur. İle'l-ân (1596 yılında da) kendülere cizye teklif olunmamağa, olzamanki taba'iyyetleri sebep olmuşdur*¹⁶. Evliya Çelebi Kütaisi'nin zaptedilmesine dair bilgileri Gelibolu Mustafa Âlî'nin kaynağına dayanarak vermektedir¹⁷. Ayrıca, Tevarih-i Âl-i Osman'ın VIII. Defterinde, Şehzade Selim'in 1508 yılının mayıs-haziran aylarında Gürcistan'a doğru yola çıktığı belirtilmektedir:

“Tarabuzan civarısındaki diyâr-ı küffâra ki Gürcistan unvâni-yle işühârî var içi, çengistân ve orman kenarı pür-send u hâre kühsâr, rehğüzârî düşvâr ve tar. Tağlarınun tepesi sekizinci felekde simâkle hem-ser, derelerinün dibi zemin-i hafte-min altında semeke makarr. Yollarınun en bolu beyaz-ı mim ü sedâd-ı kalb ile imden teng, içi pür-barseng, her sengi keffe-i mîzân-ı âsümanda per-seng. Bir kenârî kühsâr-ı düşvâr üzerinde, kuş uçmaz kolan yürimez, küre-i zemherinün teneffüsinden dem olmaz ki üstün tuman bürimez, bir yanı adem zindânî gibi amik u sahiq dere içine cinn ü peri girmez. Dibine ris mân-ı şu a-ı başari irmez o derunluginden akl-ı dür-bîn haber virmez”¹⁸.

Sadık Bilge'ye göre Şehzade Selim 1508 yılında Guriele bağlı Acara ve Çaneti bölgelerini zaptetmiş. Artanuci'de bulunan Mzeçabuk ise himayesi altına girmek istemiş. Ondan sonra 1510 yılında Selim Mzeçabukla birlikte Kutaisi'ye sefer yapmış¹⁹. Üç defa Gürcistan'a sefer yaptığını iddia eden Fahrettin Kırzioğlu, 1508 yılında başlanmış olan seferler sonucunda Batı Gürcista'nın tamamen Osmanlılara bağlı olduğunu belirtmektedir²⁰. Halil Özdemir de Kırzioğlu'nun bu görüşünü

16 M. Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi (1451-1490)*, Ankara 1998, s. 92-93.

17 Evliya Çelebi, *Mogzaurobis Tsigni*, haz. G.Fhuturidze, Tbilisi, 197, s. 298.

18 İbn Kemal, *Tevarih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*, haz. Ahmet Uğur, Ankara 1997, s. 272-275.

19 M. Sadık Bilge, *Osmanlı Devleti ve Kafkasya (1454-1829)*, İstanbul 2005, s. 38.

20 Kırzioğlu, *age.*, s. 83-99. Fahrettin Kırzioğlu'nun çalışmaları çok önemli tarihi kaynaklara dayalıdır. Ancak, tarihçi tarafsız değildir ve her zaman kaynağına işine gelen kısmının özeti

paylaşmaktadır²¹.

Fransız doğubilimcisi Jan Bake Gramon, Kütaisi Seferi'nden önce 1508-1509 yılları arasında Şehzade Selim'in Trabzon yakınında bulunan ve Gürcistan'ın toprakları olan Acara-Çaneti bölgelerine sefer yaptığını ve söz konusu sefer sırasında Atabag Mzeçabuk'n Rioni Nehri'ne kadar refakat ettiğini belirtmektedir²².

Osmanlılar tarafından Acara-Çaneti'nin alındığına ilişkin herhangi bir bilgiye Gürcü kaynaklarında rastlanmamaktadır. Zakaria Çiçinadze, 1504 yılında Osmanlıların Gürcistan'a geldiğini belirtmektedir. Ancak hangi belgeye dayanarak bunu tespit ettiğine ilişkin bilgiyi vermemektedir. Anılan tarihçi bu olayı şöyle anlatmaktadır: “1504 yılında Osmanlılar Avrupanın silahıyla önce Klarjeti'ye (Artvin'den) sonra Batum'a geldiler. Onlara Büyük Mzeçabuk iştirak etti. Osmanlılar Samtskhe-Saatabago'yu aldılar. Orduları Batum'da konuşlandırıldı. (Sonra) İmereti'ye saldırdılar, Gelati'yi yaktılar, Bagrati Katedrali'ni soydular”²³. Tarihçi Mikheil Svanidze, Osmanlıların anılan dönemde Gürcistan'ın Acara, Batum-Çaneti bölgelerine ilk seferi gerçekleştirdiğini düşünmektedir²⁴. Zakaria Çiçinadze'nin bu bilgisi gerçeği yansıtmış olabilir. Ancak olay tarihinin ne kadar doğru olduğunun incelenmesi gerekmektedir. Belirtilmesi gerekir ki, kroniklerde tarihler doğru değildir. Örneğin bu kronikte Osmanlıların Konstantiney'i alma tarihi sehven 1452 yılı olarak belirtilmektedir²⁵.

Selim Nereye Sefer Yaptı?

Koca Hüseyin, Selim'in Erzincan ile Bayburt'u Kızılbaşların elinden aldığını belirtmektedir²⁶. Safeviler Erzincan'ı, Kemah'ı, İspir'i ve Gümüşhane'yi kaybetti. Osmanlılar Şah İsmail'in kardeşi İbrahim Mirza'yı tutukladı. Buna kızan İran

iletmektedir. Mehmet tarafından 1454 yılında Sohum'a yapılan ara sefer konusunda Fahrettin Kırzioğlu, Vakhushti'ye ait kaynağın sadece Osmanlılar tarafından Sohum'un alınmasına ilişkin kısmını iletmektedir. Ancak, Gürcü Kral VIII. Giorgi'nin Osmanlılardan kurtarmak için Sohum'a gittiğine dair söz konusu kaynağın devamı hakkında hiçbir şeyi iletmemektedir. Ve buna göre Sohum'un 1454 yılından beri Osmanlılara ait olduğunu iddia etmektedir.

21 Halit Ozdemir, *Artvin Tarihi*, Artvin 2001, s. 66.

22 Jean-Louis Bacque-Grammont, *Et Chahryar Adle, Les Ottomans, Les Sefavides et la Georgie 1514-1524*, İstanbul 1991, s. 20-21.

23 Zakharia Çiçinadze, *Osmaleti Kofili Sakartvelo Da Kartvel Mahmadianta İstoriis Konspekti 1452-1926*, Tbilisi 1927, s. 5.

24 Mikheil Svanidze, “Selim I Da Sakartvelo”, *Saertaşoriso Urtiertobani Akhlo Agmosawletşi Osmaleti-İranis Omebis Dros Da Sakartvelo (XVI Saukune)*, Tbilisi 2008, s. 24.

25 Zakharia Çiçinadze, *age.*, s. 3.

26 Tsitsana Abuladze, *age.*, s. 8.

Şahı, Sultan II. Bayezit'ten kaybettiği toprakları geri vermesini ve şehzadenin cezalandırılmasını talep ediyordu²⁷. Fahrettin Kırzioğlu'nun görüşüne göre yukarıda belirtilen seferi Selim, Batum'u ve Acara-Çaneti'yi aldıktan sonar gerçekleştirdi²⁸. Ancak Âl-i Osmân bu olaya ilişki herhangi bir bilgi vermemektedir. Ve sadece Gürcistan'ın zaptedilmesi olayına değinmektedir. Daha 1479 yılında söz konusu topraklara sefer yapan Şehzade Bayezid Torul, Cezre ve Canehah Kalelerini aldı. Söz konusu topraklarda Gürcüler oturuyordu. İbn Kemal, Şehzadenin Gürcüleri cezalandırmak için gittiğini ve bu yerin Gürcistan olduğunu belirtmektedir²⁹. İranlı tarihçi Hasan Rumlu tarafından da Torul Kalesi'nin alınmasına dair bilgi verilmektedir³⁰. Bildiğimiz gibi Selim 1508 yılında İspir-Gümüşhane'ye sefer yaptı. Anılan kaynakta bahsedilen Batum, Acara-Çaneti değil, İspir-Gümüşhane'nin Gürcistan bölgeleri olduğunu düşünmekteyiz. Zakaria Çiçinadze Osmanlıların Klarcetiden Batum'a geldiğini ve buraya kendilerine Mzeçabuk'un iştirak ettiğini belirtmektedir. Buna göre, Batum'a gerçekleştirilen sözkonusu sefer Trabzon'dan değil Klarceti'den başlamıştır. Vakhushti'nin kaynağına dönelim. Kaynakta, Osmanlılar Samtskhe'ye gelince Mzeçabuk'un insanları ve askerleri kalelere yerleştirdiği ve Selim'in seraskeri yanına giderek kendisine itaat ettiği belirtilmektedir. Mzeçabuk'un Osmanlılara sadece itaat ettiği değil, Selim'in Gürcistan'daki temsilcisi haline geldiği ihtimal dışı değildir. Mzeçabuk Osmanlılarla birlikte Acara-Batum'da Guriel aleyhine gerçekleştirilen sefere katılıyordu. Anılan derebeylerin sülaleleri arasında söz konusu toprak üzerindeki dava XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştı. Bu nedenle Artvin'den gelen Mzeçabuk Batum'a saldırdı ve Osmanlıların yardımı sayesinde dava konusu toprağı geri aldı. Nebi Gümüş de söz konusu görüşü paylaşmaktadır³¹.

Yukarıda belirtilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

- 27 R. Kılıç, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-İran Siyasi Antlaşmaları*, Tez Yayınları, İstanbul 2001. s. 45.
- 28 Kırzioğlu, *age.*, s. 92-93.
- 29 İbn Kemal, *Tevarih-i Ali Osman VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*, haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991, s. 464-465.
- 30 Hasan Rumlu tarafından söz konusu seferin 1481 yılında gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Ancak anılan kaynağın incelenmesi sonucuna dayanarak her iki tarihinin aynı seferden bahsettiğini düşünmekteyiz. Bk. Karlo Kutsia, "Ahsan At Tavarihis cnobei XVI saukumis saqartvelos İstoriis Şesaxe", *Sakartvelos İstoriis Agnosavlurı Masalebi IX*, Tbilisi, 1979, s. 81.
- 31 Nebi Gümüş, 16. Asır Osmanlı-Gürcistan İlişkileri, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000, s. 43-44.

1. Gürcü kaynaklarında Osmanlılar tarafından söz konusu seferin farklı tarihlerde gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Ancak bu kaynaklarda aynı bir olaydan bahsedilmektedir.
2. 1508 yılında Selim Batum'a değil Gümüşhane-İspir'e sefer yapmıştır.
3. Mzeçabuk Osmanlılara itaat edip onlarla birlikte Guriel'e karşı sefer yapmıştır.
4. Osmanlılar Kütaisi'ye Samtskhe'den değil Acara-Guriya üzerinden geldiler.
5. Söz konusu sefer 1508 veya 1509 yılında gerçekleştirilmiştir.

Kaynaklar

- Abdaladze Aleksandre, "Çitakta Vinaobistvis", *Matsne 1*, Tbilisi 1977, s. 73-75.
- Abuladze Tsitsana, *Turkuli Tskaroebi XVI saukuns I Meotxedis Samtke-Saatabagos İstopusatvis*, Tbilisi 1983, s. 9-10.
- Bacque-Grammont Jean-Louis, *Et Chahryar Adle, Les Ottomans, Les Sefavides et la Georgie 1514-1524*, Istanbul 1991.
- BatonishviliV akhuşti, "Agtsera Samefosa Sakartvelosa", haz. S. Khaukçişvili, *Kartlis Tskhovreba IV*, s. 259.
- M. Sadık Bilge, *Osmanlı Devleti ve Kafkasya (1454-1829)*, İstanbul 2005.
- Evlia Çeleb, *Mogzaurobis Tsigni*, haz. G. Fhaturidze, Tbilisi 197, s. 298.
- Çiçinadze Zakharia, *Osmaletis Köfili Sakartvelo Da Kartvel Mahmadiana İstoriis Konspekti 1452-1926*, Tbilisi 1927.
- İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân VII. Defter (Transkripsiyon)*, haz. Ahmet Uğur, Ankara 1997.
- İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*, haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991.
- Histoire de la Georgie, Depuis l'antiquite jusqu'au XIXe siecle*. Traduite Du Georgien par M.Brosset II re partie İre livrasion. St.,-Petersbourg 1856.
- Gümüş Nebi, *16. Asır Osmanlı-Gürcistan İlişkileri*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000.
- Kartlis Tskhovrebis Pirveli Teksti*, haz. S. Khaukçişvili, *KarTlis Tskhovreba*, C III, Tbilisi 1959.
- Kılıç, Remzi, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-İran Siyasi Antlaşmaları, Tez Yayınları*, İstanbul 2001.
- Kırzioğlu, M. Fahrettin, *Osmanlar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi (1451-1490)*, Ankara 1998.
- Kronikebi Da Skva Masala Sakartvelos İstoriisa Da Mtserlobisa*, Şekrebili Kronologiurad Datskobili Da Agsnili TedoD Jordaniias Mier (1213-1700), C II, Tbilisi 1897.
- Kutsia Karlo, "Ahsan At Tavarihis cnobebe XVI saukuns saqartvelos İstoriis Şesaxeb", *Sakartvelos İstoriis Agmosavluri Masalebi IX*, Tbilisi 1979.

Mamistvalishvili Eldar, “İtaliel Migzaurta Tsnobebi XVI Saukunis Dasawkisis İnan-Sakartvelos Urtiertobis Şesaxebe”, *Evropis Kveknemis İstoriis Problemebi*, Tbilisi 1975 (Gürcüce).

Makharadze Mirian, *Sakartvelo-Osmaletis urtiertobebi XV saukuneşi*, Tbilisi 2005.

Makharadze Mirian, “Osmanların XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Gürcistan’a Gerçekleştirdikleri Ara Seferleri”, *XV Türk Tarih Kongresi, Ankara 11-15 Eylül 2006*, C II, Ankara 2010.

Makharadze Mirian, “Orhan Gazi Gürcistan’a Sefer Düzenledi Mi?”, *Uluslararası Türk-Gürcü İlişkileri Sempozyumu, 23-24 Kasım*, Trabzon 2017.

Makharadze Mirian, “Osmalta Mbrdzaneblis Orhanis Sakartveloşi İaşkrobis Sakitxisatvis”, *Tamar Gamsakhurdia 70*, Tbilisi 2007.

Makharadze Mirian, “Sakartveloze Osmalta 1461 Tslis Tavdaskmisa Da Tarhigoristanis Şesaxebe”, *TSU Şromebi*, C 361, Tbilisi 2004.

Makharadze Mirian, “Tahtigoristan Üzere”, *CIEPO XVII. Sempozyumu Bildirileri 18-23 Eylül 2006*, Trabzon 2011.

Makharadze Mirian, 1479 Tslis Osmalta Şemoseva Sakartveloşi, Şota Meskhia 90, Tbilisi, 2006.

Özdemir Halit, *Artvin Tarihi*, Artvin 2001.

Svanidze Mikheil, “Selim I Da Sakartvelo”, *Saertaşoriso Urtiertobani Akhlo Agmosavleşi Osmalet-İranis Omebis Dros Da Sakartvelo (XVI Saukune)*, Tbilisi 2008.

Tansel Selahattin, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara 1969.

Javakhişvili İvane, *Kartveli Eris İstoria*, C IV, Tbilisi 1967.